

Vesa-Matti Loiri ja Paavo Berglund – serkusten juuret Pietikäisten suvussa

Vesa-Matti Loiri (s. 4.1.1945 Helsinki, k. 10.8.2022 Helsinki) oli Suomen kaikkien aikojen tunnetuimpia, menestyneimpiä ja rakastetuimpia viihdetaitelijoita. Hän oli monilahjakkuus: taitava näyttelijä, koomikko, muusikko ja laulaja. Meistä itse kullakin, jo monella sukupolvella on tv:n, elokuvien ja äänilevyjen kautta erilaisia muistoja ”Veskusta”: kaatuilut, Uno Turhapuro-elokuvat, Jean-Pierre Kusela, Rauta-ajan seppä Ilmari, Eino Leinon runojen herkäät laulutulkinnat jne.

Jari Tervon kirjoittama, 735-sivuinen elämäkerta *Loiri* (2019) kertoo Vesa-Matti Loirista laveasti ja paljon. Kirjan liitteinä ovat filmografia (elokuvat; Uno Turhapuro-elokuvat; ääniroolit elokuvissa; tv-elokuvat, -näytelmät ja kabareet; tv-sarjat; vierailijana tv-sarjoissa); teatterityöt ja diskografia (albumit; singlet ja kokoelmat) sekä luettelot palkinnoista ovat mykistäviä. Kirjasta puuttuu kuitenkin sukumme kannalta kiinnostava tieto: yhteys Pietikäisten sukuun.

Vesa-Matti Loirin isän mummo Ulrika (Ulla) Pekantytär Pietikäinen syntyi 31.1.1841 Ylä-Savossa Kiuruvedellä Niemiskylässä. Hänen isänsä oli Pekka (Petter, Pehr) Laurinpoika Pietikäinen (1805–1866), maalainen, torppari ja kylänvanhin. Äiti Margareta (Gretha) Tuomaala (1799–1857) oli kotoisin Rantsilasta. Perheessä oli yhdeksän lasta, joista Ulrika oli toiseksi nuorin. (*Pietikäisten sukukirja, taulu 620.*) Vuonna 1859 Ulrika solmi Kiuruvedellä avioliiton ruotusotamies, mäkitupalainen Juho Fredrik Kärkkäisen (1834–1898) kanssa, joka oli sotilasnimeltään Saar. Heille syntyi kuusi tytärtä ja viisi poikaa. Ulrika Kärkkäinen kuoli 8.11.1922 Kiuruveden Hautajärvellä 81-vuotiaana. (*Em. kirja, taulu 729.*) Ulrikan vanhemmasta sisaresta Vilhelmina (Miina) Pietikäisestä tuli Niemiskylään Kannaksen talon emäntä (Miinan valokuva *taulussa 224*). Ulrikan vanhempi veli, maanviljelijä Petter Pekanpoika Pietikäinen oli minun isoukkini, laivuri Pekka Pietikäisen isä (*taulut 621 ja 624*).

Ulrikan ja Juhon lapsista kolmanneksi nuorin, Heta Miina Kärkkäinen (s. 15.10.1877) sai kasteessa nimekseen Hedvig Wilhelmiina. Helmikuussa 1895 hän muutti Kiuruvedeltä Lappeenrantaan, josta löytyi myöhemmin elämänkumppani. Palvelija Heta Miina Juhontytär Kärkkäinen ja talonpoika Elias Mikonpoika Loiri (s. 1875 Lappee) vihittiin avioliittoon 2.7.1899 Lappeenrannassa. Sieltä Heta Miina muutti Lappeelle Tirilän kylään Loirin tilalle. Heta Miinalle ja Eliakselle syntyi Lappeella viisi lasta. Elias Loiri kuoli Helsingissä vuonna 1935. Heidän lapsistaan Taito Loiri (1911–1995) oli tekninen piirtäjä ja suunnittelija. Hän meni naimisiin porilaisen Lily Nylundin (1916–2013) kanssa. Heidän esikoispoikansa Vesa-Matti Loiri syntyi Helsingissä 4.1.1945. Pojan toinen silmä oli ruskea, toinen sininen.

Taito Loirin sisaren Sigridin (s. 1904) ja tämän puolison Hjalmar Berglundin poika Paavo Berglund (s. 14.4.1929 Helsinki, k. 25.1.2012 Helsinki) oli kansainvälisesti arvostetuimpia suomalaisia kapellimestareita. Erityisesti hänen Sibelius-tulkintansa saavuttivat kansainvälistä tunnustusta.

Paavo Berglund opiskeli viulunsoittoa Sibelius-Akatemiassa 1945–1951. Hän toimi Radion Sinfoniaorkesterin viulistina 1949–1957, kapellimestarina 1955–1962, ylikapellimestarina 1962–1971 ja Helsingin Kamariorkesterin johtajana. Vuosina 1975–1979 hän oli Helsingin kaupunginorkesterin taiteellinen johtaja. 1970-luvulta lähtien hän työskenteli lähinnä ulkomailla. Vuosina 1972–1979 hän oli Bournemouthin sinfoniaorkesterin ylikapellimestari Englannissa. Tukholman filharmonisen orkesterin ylikapellimestarina hän toimi 1987–1991 ja Tanskan kuninkaallisen orkesterin ylikapellimestarina 1993–1998. Hän oli kysytty vierailija maailman suurten orkesterien johtajana mm. Skotlannissa, Pariisissa, Berliinissä, Leipzigissä ja Dresdenissä. Myös Yhdysvaltojen johtavat orkesterit olivat Berglundille tuttuja, hän johti mm. New Yorkin ja Los Angelesin filharmonikkoja. Hän levytti kolmeen kertaan kaikki Jean Sibeliuksen sinfoniat ja teki merkittäviä kantaesityksiä, mm. johti ensimmäisenä Joonas Kokkosen sinfoniat. Paavo Berglund palkittiin mm. Pro Finlandia-mitalilla, Suomen Kulttuurirahaston tunnustuspalkinnolla ja Säveltaiteen valtionpalkinnolla.

Kiuruvedellä syntynyt Heta-Miina Loiri oli Vesa-Matti Loirin ja Paavo Berglundin mummo. Mikä sai Heta-Miinan muuttamaan 17-vuotiaana Kiuruvedeltä Lappeenrantaan? Hänen vanhempi sisarensa Maria Kärkkäinen muutti tammikuussa 1895 Kiuruvedeltä Lappeenrantaan ja sieltä Lappeelle palvelijaksi Tirilän kylään, jossa hän 1896 meni naimisiin. Samana vuonna Heta Miinan nuorempi sisar Ida Natalia Kärkkäinen muutti Lappeenrantaan. Hän palasi Kiuruvedelle vuonna 1905, jolloin nuorin veli Kaarle Kärkkäinen puolestaan muutti Kiuruvedeltä Lappeenrantaan. Siitä, asuuko Lappeella enää Pietikäisten/Kärkkäisten jälkipolvia, ei ole tietoa, mutta Lappeella Tirilässä on yhä Loirin tila, joka oli Vesa-Matti Loirin isoisän kotitila.

Heta-Miina Loiri muutti jossakin vaiheessa Helsinkiin, jossa hän kuoli 75-vuotiaana toukokuussa 1953. Jari Tervo kertoo *Loiri*-kirjassaan, miten Heta-Miina-mummo kuunteli päivät pitkät radiota: radiokuuluttaja Carl-Erik Creutz saattoi milloin tahansa ”päästää ääneen Heta-mummin menestyneimmän jälkeläisen, Paavo Berglundin”, joka soitti viulua Radion sinfoniaorkesterissa. Heta-mummin toinen silmä oli ”syvänruskea ja toinen kirkkaansininen”.

Lähteet:

Dahlström, Fabian: Berglund, Paavo. –Kansallisbiografia-verkkajulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: SKS. (viitattu 7.12.2022)

Nokso-Koivisto, Riina. Näyttelijä Vesa-Matti Loirinkin juuret juontavat Lappeenrantaan – Loirin suku on kotoisin Perä-Tirilästä. – Etelä-Saimaa 12.5.2020.

Raita, Pentti 2013: Kiuruveden Kärkkäiset. Kiuruveden Hautajärvellä asuneen Pekka Pekanpoika Kärkkäisen jälkipolvet 1546–2013. Osa II. Rusutjärvi: Texthouse.

Pietikäinen, Arto 2019: Pietikäisten Ylä-Savon sukuhaara II. Pietikäisten Sukuseura ry.

Sirén, Vesa. Kapellimestari Paavo Berglund on kuollut. – Helsingin Sanomat 26.1.2012.

Tervo, Jari 2019. Loiri. Helsinki: Otava.

Kiuruveden, Lappeenrannan ja Lappeen seurakuntien kirkonkirjat.